TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 7, Sayı: 25, Haziran 2020, s. 245-261

Sibal NAWABALDEEN

Alifaaeq57@gmail.com

İŞGAL SONRASI IRAK ŞİİRİ

Özet

İşgal sonrası Irak şiiri, genel olarak iki değişik varlığını sürdürmüştür. Bunlardan birincisi, çeşitli nedenlerle Suriye ve başka ülkelere kaçan ya da oralarda yaşamayı tercih eden şairlerin temsil ettiği “Sürgündeki Irak Şiiri”, başkası zor koşullara rağmen Irak’ta kalmayı tercih eden şairlerin temsil ettiği “İçteki Irak Şiiri”dir. Şairlerin yaşam alanlarındaki bu farklılık, onların şiirlerindeki konuları ve bu konuların işleniş biçimini de etkilemiştir. Irak’ta kalan şairler, savaş şartlarının fena yüzünü şiirlerine taşırlarken; “yalnızlık”, “ölüm”, “yok oluş” şeklinde kavramlar etrafında dolaşıp karamsar hattâ kötümser ruh hâllerini şiire yansıtırlarken, Irak haricinde yaşayan şairler, işgalci güçlere karşı direniş hareketini destekleyen, direnişçileri yüreklendiren ve okuyucuya ümit aşılayan tarzda şiirlere imza atmaktadırlar. Bu çalışmada işgal sonrası Irak şiirinin (2003-2005) şekil, mevzu ve içerik şeklinde metne dönük özellikleri ve bu devrin şiiri üstünde işgalin pozitif ya da negatif etkilerini tüm bu değişimlerin belirlenebilmesine destek olarak işgal öncesi dönemi (1979-2003) Irak şiiri genel özellikleriyle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Irak, şiir, işgal.

IRAQI POETRY AFTER THE OCCUPATION

Abstract

The Iraq poetry after the occupation, its way in 2 styles. beginning is “The Iraq Poetry in Exile” which seemed via means of poets who escaped from Iraq to Syria and different countries. Next One is “The Interior Iraq Poetry” which represented through the poets who push along to be in Iraq despite of it grew to be very tough area to live. This altering in their stay areas affected their poetry and its style of writing. The poets, who stayed in Iraq, moved the awful impact of the conflict to their poets, wrote their poets in hope in opposition to to the occupation forces, and rebels who fight with the occupation forces. In this study, the style, the challenge and the thinking of the Iraq poetry after the occupation (2003-2005) had been dealt. It had been showed the negative or the positive impacts of the occupation over the Iraq Poetry.

Keywords: Iraq, poetry, occupation.

Irak, Osmanlı yönetimindeyken uğradığı ingiliz işgalinden 23 Agustos 1921’de “Irak Krallığı” adıyla bağımsızlığını kazansa da¹, bu tarihten sonraki seksen yılı aşkın süredir kendi içinde istikrarı bir türlü yakalayamamıştır. 1932’de Irak, bağımsız bir devlet olarak Milletler Cemiyeti’ne kabul edilse de, 1941’de ingiltere tarafından ikinci defa işgal edilmiş ve bu yüzden II. Dünya Savaşı’na Müttefiklerin yanında katılmak zorunda kalmıştır².

1945 ile 1958 yılları arasında çoğunluğu ingiliz yanlısı yöneticilerden oluşan 24 hükümet kuruldu ve bu dönemde etkisini arttırmaya başlayan Sovyet nüfuzuna dikkati çekmek amacıyla Türkiye, İran, Pakistan ve ingiltere’nin de katıldığı Bağdat Paktı 1955’te imzalandı³. 14 Temmuz 1958’de Bağdat’ta ordudaki bir grubun ayaklanmasıyla askeri komite iktidarı ele geçirdi⁴.

Irak’ta on dört Temmuz 1958 tarihinde yapılan askeri darbe sonucu Beyan edilen cumhuriyet, Irak için yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Yeni hükümet, General ‘Abdülkerim Kâsım’ın⁵ basını çektiği Hür Subaylar (el-Dubbâtu’l-Ahrâr) denilen askerî grubun öncülüğünde, askeri ve sivil üyelerden kuruldu. Bu senelerde Irak’ta komünistlerin gücü süratle artıyordu. 1959 ve 1960’ta serbest seçimlere gidilmesi ve komünist partinin yaşallaştırılması amacıyla büyük kitle gösterileri düzenlendi. Böylece Ortadoğu’nun Diğer yerlerinde olduğu gibi Irak’ta da komünist dalga, siyasî hayatı etkilemeye başladı⁶.

Siyasetçiler; milliyetçiler, Baasçılar ve komünistler şeklinde iki kutba ayrıldı⁷. 8 Şubat 1963’te milliyetçi ve Arap sosyalistlerin desteklediği subaylar, gerçekleştirdikleri bir darbeye General Kâsım’ı devirdiler. Subayların hükümet darbesi sonunda Millet Meclisi’nin başına

¹ Maḥmūd F. Darwish, Muṣṭafa Jawad and Aḥmed Sousa, Directory of the Republic of Iraq, Maṭba‘atu Temeddun, Bagdād 1961, s. 55.

² Necdet Fetḥi Saffet, Zikrayātu Ca‘fer el-‘Askerî, Londra 1988, s. 166 167.

³ İsmet es-Sa‘îd, Nûri Sa‘îd Raculu’d-Devle ve’l-nsân, Londra 1992, s. 155-156.

⁴ Aynı eser, s. 263-264.

⁵ Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (Nesir-Nazım), Azerbaycan XX. yy. Yakın Dönem Türk Edebiyatı (1920’den Günümüze Kadar) ve Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı, b.y.y., b.t.y., s. 155.

⁶ Mecîd el-Haddûrî, eL-‘Irâk el-Cumhûrî, Maṭba‘atu Emîr, İran 1968, s. 145-146, 148.

⁷ el-Haddûrî, aynı eser, s. 179-180, 262, 268.

Albay Abdüsselam Arif geçti ve maresalliğe yükseltildi¹. 1963'ten sonra ise Irak'ta en büyük ve en uzun ömürlü başarıyı gösteren grup Baasçılar oldu. Yirmi iki Temmuz 1958'de geçici anayasa yürürlükten kaldırıldı. Baasçılar hükümette kilit noktaları ele geçirdiler, millî sivil koruma ve savunma teşkilatını kurdular².

10 Mayıs 1964'te yeni bir geçici anayasa çıkarıldı ve tek bir parti (Sosyalist Arap Birliği) Temmuz 1964'te, kapatılan bütün siyasî partilerin yerini alarak, İslamî rejimin ana unsurlarına bağlı kalacağını açıkladı ve böylece Irak'ta dine dayalı bir rejime geçildi³. Birkaç yatıştırıcı tedbir olarak, 14 Temmuz 1964'te bankalar, sigorta şirketleri, tütün ve çimento sanayii millileştirildi. Şubat 1964'te Mısır'a yaklaşılarak iktisadî sözleşme yapıldı. Mayıs 1964'te Başkanlık Meclisi ortak Irak-Mısır askeri kumandanlığının kurulmasını onayladı⁴.

Temmuz 1965'te 6 bakan ve Başbakanın istifasının ardından başarısızlıkla sonuçlanan bir hükümet darbesi denemesinden sonra Arap Sosyalizmi şekteye uğradı. 14 Nisan 1966'da Mareşal Arif bir kaza sonucunda öldü ve yerine kardeşi Abdurrahman Arif geçti⁵.

'Arif'in hükümet başkanlığını üstüne aldığı ve ılımlı Baasçıların katıldığı yeni hükümeti 11 Temmuz 1967'ye kadar sürdü. 3 Haziran'da, ortak Mısır-Ürdün ittifakına katılan Irak, 5 Haziran 1967'de İsrail'e savaş açtı⁶.

On Yedi Temmuz 1968 günü eski başbakanlardan General Ahmed Hasan el- Bekr önderliğinde bir grup Baasçı subay, bir darbe düzenledi. Bu ihtilale "beyaz ihtilal" ismi verildi; çünkü bu İşgalda hiç kan dökülmedi. 3 Baasçı general ve 4 albaydan kurulu bir ihtilal konseyi iktidara geldi. on yedi Temmuz'da general Ahmet Hasan el- Bekr, oybirliğiyle devlet başkanlığına getirildi ve on dokuz Temmuzda yeni hükümet açıklandı⁷.

31 Temmuz 1968 günü general Bekr'in başkanlığında yeni hükümet kuruldu ve önemli bakanlıklara Baasçılar getirildi. Ayrıca 1969 yılı başlarında Irak'ta geniş çapta bir "temizleme" harekâtına girişildi. 31 Aralık 1968 tarihinde bir kararname ile hükümet tarafından "İhtilal Mahkemesi" (mahkemetu-sevre) kurulmasına karar verildi. 1969 sene içinde, Irak'taki rejimin bütün muhalifleri (komünistler, sosyalistler, solcu Baasçılar, milliyetçi Araplar ve sağcı gruplar) tasfiye edildi⁸.

Bu arada günbegün Baas Partisi'nin içinde gerçek güç tamamen Şaddam Hüseyin'in elinde toplanmaktaydı ve parti devletin bir aracı haline dönüştü. 1979'a gelindiğinde ise; Şaddam Hüseyin'in, yönetimi tek başına ele geçirmesi için her şey hazır ve Temmuz 1979'da cumhurbaşkanı Ahmed Hasan el- Bekr çekilerek yerini Şaddam Hüseyin'e bıraktı⁹.

¹ Nûri 'Abdulhamîd el-Ânî, Târihu'l-Vizârât el-'Irâkiyye fi'l-'Ahd el-Cumhûrî, Dâru'l-Hurriyye, Bagdâd 2002, s. 148-149.

² el-Haddûrî, Mecîd, eL-'Irâk el-Cumhûrî, Maṭba'atu Emîr, İran 1968, s. 293-294.

³ Aynı eser, s. 296-297.

⁴ Aynı eser, s. 335-336, 348-350.

⁵ Aynı eser, s. 376-178.

⁶ el-Haddûrî, Mecîd, eL-'Irâk el-Cumhûrî, Maṭba'atu Emîr, İran 1968., s. 387.

⁷ Cevâd Hâşim, Muzekkîrâtü Vezîrin 'Irâkiyyin me'a'l-Bekr ve Saddâm Zikreyât fi's-Siyâseti'l- 'Irâkiyye 1967-2000, Dâru'l-Sâkî, Beyrut 2003, s. 73-75.

⁸ Cevâd Hâşim Muzekkîrâtü Vezîrin 'Irâkiyyin me'a'l-Bekr ve Saddâm Zikreyât fi's-Siyâseti'l- 'Irâkiyye 1967-2000, Dâru'l-Sâkî, Beyrut 2003, s. 120-121.

⁹ Cevâd Hâşim, Muzekkîrâtü Vezîrin 'Irâkiyyin me'a'l-Bekr ve Saddâm Zikreyât fi's-Siyâseti'l- 'Irâkiyye 1967-2000, Dâru'l-Sâkî, Beyrut 2003, s. 200.

1979 İran İslam Devrimi Irak için çok ehemmiyetli sonuçlar doğurdu. Yermi iki Eylül 1980’de Irak tarafından İran’a Harp ilan edildi. Şaddam’ın bu savaş ilanını, İran İslam Devrimi’nin bölgede meydana getireceği etkilerden çekinen Batılı devletler ve Suudi Arabistan da destekledi; ancak beklenen olmadı. 1986’ya gelindiğinde savaş bir çıkmaza girmişti. Sonuçta savaştaki denge Irak’ın lehine dönmeye başlayınca İran, 18 Temmuz 1988’de Birleşmiş Milletler’in ateskes kararını kabul etti. Böylece sekiz yıl süren savaş, sebep olduğu büyük manevî yıkımdan başka Irak ekonomisini de tahrip etti¹.

Günbegün gerilim giderek bunalıma dönüştü ve sonuçta Irak ordusu 2 Ağustos 1990 günü Kuveyt’i işgal etti ve 8 Ağustos’ta Irak, Kuveyt’i ilhak ettiğini açıkladı. Böylece Irak bir dış borç yükünün altına girdi. Irak’ın en çok borçlandığı ülkelerin başında Suudi Arabistan ve Kuveyt gelmekteydi².

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Irak’ı kınayan bir dizi kararın ardından Amerika Birleşik Devletleri’nin önderliğinde çok uluslu bir askeri güç gönderme kararı aldı. Beş ay boyunca Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri Suudi Arabistan’a büyük bir yığınak yaparken, Irak da İslam dünyasından destek sağlamaya çalıştı. Kasım ayı sonunda Birleşmiş Milletler Şaddam’a 15 Ocak 1990’a kadar Kuveyt’ten çekilmesini, aksi takdirde kendisine karşı güç kullanılacağını bildirdi. 17 Ocak günü Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikler, beklenen saldırıyı başlattılar. Beş hafta süren hava bombardımanından sonra 23 Şubat’ta başlayan kara harekâtı, 27 Şubat’ta Irak ordusunun yenilgisiyle sona erdi. Savaşın bitiminden birkaç gün sonra Irak’ın kuzeyinde ve güneyinde ayaklanmalar başladı. Söz konusu isyanlar büyük bir şiddet kullanılarak bastırıldı³.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aldığı çeşitli kararlarla ülkeye Ağustos 1990’da iktisadi ve askeri ambargo uygulamaya başladı⁴.

Bundan sonraki yıllar Irak halkının en zor yıllarıydı; pahalılık, işsizlik, umutsuzluk, hırsızlık, rüşvet ve kaçakçılık had safhaya ulaşmış ve insanlar günlük yemek karşılığı, evlerinde bulunan her şeyi çok ucuz bir paraya satmaya başlamışlardı⁵. Irak’ın petrol ihracatı durdurulmuştu. Bu zor yıllar ve ambargo başkısı, Irak halkının üstünde 2003’e kadar devam etti⁶.

Ancak bu yıl da Irak’ta başka bir tablo hâkimdi: Savaş tablosu. İngiltere ve Amerika’nın basını çektiği müttefik kuvvetler (koalisyon güçleri), gerekçesi olmayan bir savaş başlatarak Bağdat’ı 20 Mart 2003 tarihinde sabaha karşı saat 04:32’de hava kuvvetleriyle vurmaya başladı. Tam 21 gün devam eden hava saldırıları ABD askerinin karadan şehre girmesiyle ve Bağdat’taki Firdevs Meydanı’nda bulunan Şaddam’ın en büyük heykelinin devrilmesiyle son buldu. Tarih, 9 Nisan 2003’ü göstermekteydi. Bu savaşta da pek çok insan yaşamını yitirmiş ve Irak bir defa daha kültür ve medeniyete ait birikimiyle harap olmuştur⁷.

¹ Ahmed Mansûr, kıssatu Sukûti Bagdâd, Dâru İbni Hazm, Beyrut 2004, s. 21-23.

² Aynı eser, s. 36.

³ Hasan Özmen, the Turkmen in Iraq and Human Rights, Kozan Ofset Baskıevi, Ankara 2004, s. 211-212

⁴ Muhammed el-Bekkâ, eş-Şekâfe’l-Kavmiyye, Faşlu Umîi’l-Me’ârik, El-Faşlu’s-Sâmin, Maṭba’atu Dâri’l-Hikme, Bagdâd 1993, s. 281, 281.

⁵ Ahmed Mansûr, , kıssatu Sukûti Bagdâd, Dâru İbni Hazm, Beyrut 2004, s. 44-45.

⁶ Ahmed Ebû Maṭar, Sukûtu Diktâtûr, Maṭba’atu Ensâr el-İslâmiyye, Beyrut 2003, s. 103-104.

⁷ Aynı eser, s. 109-111.

Bu savaş ABD desteği ile 7000 yıllık geçmişi olan Mezopotamya kültürünü yok etti ve Irak'ın müzeleri, kütüphaneleri ve bütün devlet müesseseleri yakıldı veya talan edildi. ABD tarafından Temmuz 2003'te Geçiş Yönetimi Konseyi (Meclisu'l-Hukmi'l- İntikalî) kuruldu ve Gazi el-Yaver devlet başkanı ilan edildi. 2004 yılında Şaddam ABD tarafından yakalanarak tutuklandı¹.

Amerika Birleşik Devletleri 30 Ocak 2005'te demokratik seçimlerin Irak'ta yapılmasını sağlasa da, seçimler sonuçları bakımından Irak'a istikrar ve huzur getirmeye yetmedi. Tersine seçimler, Irak'taki Sünnî gruplarca büyük ölçüde boykot edilmesi yanı sıra demokratik ve temiz olmaklık bakımından da tartışıldı. Seçimler sonunda ise başına gelen hükümet, ülkede istikrarı sağlayamadı. Bir yandan işgalci olarak görülen Amerikan ve İngiliz askerlerine karşı gerilla savaşı yürütülürken, diğer yandan Irak, çok daha tehlikeli ve çok daha kalıcı olacağı benzer bir iç savaşa doğru sürüklendi: Mezhep savaşı. Irak'ın bu durumdan kurtulup istikrarlı bir ülke konumuna nasıl ve ne zaman kavuşabileceği, yanıtı için uzun bir süre beklenilmesi gereken bir soru olarak durmaktadır².

1. Genel Durum: Sosyal, Siyasal ve Kültürel

Siyasal ve Kültürel Durumu

9 Nisan 2003'te saatler 16:30'u gösterirken, Şaddam Hüseyin'in Bağdat'ta Firdevs Meydanındaki muhteşem heykeli Amerikan askerleri tarafından yıkıldı. Bu, fakat bir heykelin sıradan yıkılışı değil, aynı zamanda Irak'ta sonunun nereye gideceğini o sıralar kimsenin kestiremediği yeni bir dönemin başlangıcıydı. Irak'ın işgali, işgal eden ülkeler tarafından ülkeye barış, özgürlük ve demokrasi getirmek gerekçesiyle açıklanıyordu. Heykel'in yıkılışına katılmış olan Irak halkı da, bu gerekçenin yaşama geçirileceği inancıyla heykelin yıkılışını kutluyordu³.

Aradan geçen üç yılı askın süre zarfında, demokrasi bağlamında iki genel seçim yapılmış olsa da, Irak'ta kan dökülmesi durmadı, toplumsal barış sağlanamadı. Tam bu yaşananların edebiyatta ve özellikle şiirde yansıma bulması kaçınılmazdır⁴.

Edebiyatçılar, toplumun önemli bir kesimin görüşünü paylaşarak, Şaddam rejiminin devrilmesi arzusuyla işgal güçlerini başlangıçta desteklemisti. Ancak geçen süre içerisinde yaşanan ve pek de iç açıcı olmayan tecrübeler, edebiyatçılar üzerinde de bir hayal kırıklığı yaratmış görünüyor. Çünkü işgal sürecinde Irak'ta binlerce insan yaşamını yitirmiş, yaşanan olumsuzluklardan Irak'ın tarihi ve kültürel varlıkları da nasibini almıştı. Bağdat'daki Milli Kütüphane ateşe verilerek dünyanın en Önceki Kur'an-ı Kerim nüshalarının da arasında bulunduğu binlerce el yazması eser yakılıp talan edilmişti. Yedi bin yıllık geçmişi olan Mezopotamya uygarlığını insanlığa sergilemek amacıyla yapılan ve Aşur, Babil, Sümer ve daha sonra da İslam medeniyetinin en önemli eserlerinin yer aldığı zengin müzelerin başında gelen Bağdat Arkeoloji Müzesi de yakılmıştı. Irak'ın çabucak bütün altyapısı tahrip edilmişti⁵.

¹ Cevdet Yücel Söztutan, Bağdat'ta Gül Kül Oldu, Mapsan Matbaası, İstanbul 2003, s. 19.

² Cevdet Yücel Söztutan, Bağdat'ta Gül Kül Oldu, Mapsan Matbaası, İstanbul 2003, s. 25.

³ Söztutan, Cevdet Yücel, Bağdat'ta Gül Kül Oldu, Mapsan Matbaası, İstanbul 2003., s. 17-20.

⁴ Aynı eser, s. 18-20.

⁵ Aynı eser., s. 19-20.

Bu dönemde Iraklı şair, çok problemle karşılaştı. Bu problemlerin başta geleni, Şaddam döneminde olduğu gibi, yine “korku faktörü” idi, ama bu kez bir kat daha artarak devam ediyordu. Çünkü önceden korkunun kaynağı tekti, o da Şaddam hükümetiydi. Şaddam sonrası Irak’ta bir yönetimin kurulamaması sonucu devlet çeşitli partilerce yönetilir oldu ve bu durum korku unsurunun farklı birkaç kaynaktan beslenmesine sebep oldu. Bu dönemde Irak şairi, ifade özgürlüğüne sahip olamamanın neden olduğu su endişeleri yaşamaktadır:

1. Eger bu şair Irak’ta bulunan Amerikan ordusunu ‘işgal kuvveti’ olarak tanımlarsa, önceki siyasî yönetime (Şaddam yönetimi) bağlı olmakla suçlanacaktır.
2. Şaddam yönetimini ‘dikta yönetimi’ olarak adlandırırsa bu defa Amerikan misyoneri olmakla suçlanacaktır.
3. Bu seçeneklerin her ikisine de sapa durup içine muğlak ve susmayı tercih ederse o zaman da tepkisiz kalmakla suçlanacaktır¹.

Bunlara aşk şiiri veya gazel konusunda yetenekli şairler için bir dördüncü endise kaynağını eklemek de mümkündür. Ülke acı içinde yaşarken, her tarafta ölüm kol geziyorken, açlık ve sefalet diz boyuyken, “fildisi kule edebiyatı” yapmakla suçlanmak².

Aşık olan, Irak şairini, teknikini rahatça icra etmekten alıkoyan büyük büyük engel korku faktörüdür. Bu korku, lüzumsuz bir korku değildir Iraklı şair için. Iraklı şairler Çünkü, zaman zaman türlü çetelerce düzenlenen suikast ve kaçırma girişimlerine amaç olmuşlardır. Çok sayıda insan bu çeteler tarafından öldürülmüştür, tıpkı Dr. Ra’d ‘Abdu’l-Latîf es-Sa’dî (Arap Dili Danışmanı), Dr. Nâfi’ ‘Abûd (Arap Dili ve Edebiyatı Profesörü) gibi³. Amerikalı ordusu da bu noktada Suçsuz görülmemektedir. Pek Çok Edebiyatçı çünkü, bizatihi Amerikan (Amerikalı) ordusunun saldırısına uğramış ya da tutuklanmıştır. Bazıları da toplama kamplarına götürülmüştür, tıpkı Yazar Muhsin el-Hafâcî gibi⁴.

Bütün bu olumsuz gelişmelerin bir sonucu olarak bugün birçok şair, can güvenliklerini sağlamak amacıyla, eserlerinde takma isimler kullanmaktadırlar. Bu durum, doğal olarak edebiyatı tarihçilerinin isini güçleştirmektedir. Yakın gelecekte de farklı bir durum beklenmemektedir. Irak’a özgürlük ve demokrasi getirme adına yapılmış olan bu işgal hareketi, bu sonucu doğurmadığı gibi, birçok kişi artık can güvenliği veya iş güvencesi nedeniyle çareyi Irak dışına göçmekte görmektedir⁵.

Bu dönemde asayiş söz konusu olmadığı için akşam kelimesi yerini sabaha gibidir. Normalde akşam vaktinde düzenlenen edebî festivaller ve konseyler, işgalden sonra sabah ya da öğle vakitlerinde düzenlenmeye başlamıştır. Diğer yandan bu festivallere katılan edebiyatçıların sayısında da, eskiye oranla, önemli düşüş görülmektedir⁶.

İşgalden sonra, edebiyatta özellikle de şiirde birçok değişiklik ortaya çıktı. Her şeyden önce, Şaddam sonrası dönem, yani işgal dönemi, edebiyatta da yeni bir dönem olarak

¹ Abbâs ‘Abd Câsim, “es-Sekâfetu’l-Vataniyyetu’l-Muzdevce”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S.48, s. 24.

² Aynı eser 2004, S.48, s. 24.

³ Bâkır Sâhib, Şekâfetu’l-‘Unf ed-Dumûr em el-İstifhâl, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 20, s. 3.

⁴ Muhsin el- Hafâcî, www.somarnnews.com/show.php?actin=all&id=271.

⁵ ‘Abbâs ‘Abd Câsim, “Siyasetuna es-Sekâfiyye ve’t-Tahassusu’s-Sekâfi”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2003, S. 1, s.24.

⁶ Ali hasen El-Fevvâz, “Hel Semmete Masîr Ahar li’s-Si’ri’l-‘Irâkî fi Merhale mâ ba’de’t-Tûfân”, Mecelletu’l-Edîb, Bagdat 2005, S. 79, s. 7.

değerlendirilerek , bu döneme Mâ Ba‘de’-Tûfân (Tufan Sonrası Dönem) adı verildi. Böyle bir isimlendirme, bu dönemin edebî açıdan da öncesinden farklı olacağı anlayışının veya beklentisinin bir sonucudur¹.

Bu dönemde Irak şiirinde en çok işlenen ve görülen şiir türü, “vatana ağıt” denen bir tür mersiye olmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum ve savaş şartları göz önüne alındığında, yazılan şiirlerin tümü olmasa da çoğunun vatan için kaleme alınmış olmasını tabîi karşılamak gerek. Üstelik yeni bir devlet kurulmakta, halkın konsensüsü sağlanamayan bu devlet için anayasa hazırlanırken devletin altyapısını oluşturan unsurlar da yeni baştan inşa edilmektedir².

Sosyal Durumu

Irak’ın içinde bulunduğu bu kritik durum sebebiyle şairlerin, “vatana ağıt” yanı sıra, bazen de onunla iç içe işledikleri ideolojik veya politik şiir türüne olan ilgileri dikkati çekmektedir. Bu tarz şiir, şairin bireysel tercihi olması yanı sıra, halkın kendisinden beklentisine aynı zamanda bir yanıt niteliği taşımaktadır. Toplumcu gerçekçi akımın bir uzantısı sayılabilecek nitelikteki bu tür şiirler, halktan büyük bir beğeni gördüğü gibi, onlarda çektikleri sıkıntıları ve acıları şiir yoluyla paylaşmak ve kurtuluş umudu aşlamak suretiyle bir tür rahatlama da meydana getiriyordu³.

Bununla birlikte işgal sonrası Irak şiirinin, özellikle Irak dışında yaşayan Iraklı edebiyat eleştirmenlerince pek çok yönden eleştirilmekte olduğu da dikkati çekmektedir. Şair Cemal Cum’a, işgal sonrası ortaya çıkan Irak şiiri hakkındaki görüşünü şöyle açıklar:

“...Irak şiiri şimdi en zor dönemini geçirmektedir. Bu şiirin üç koldan geliştiği görülüyor; biri klâsik üslûpla yazılan şiir, ikincisi seksenli yıllarda yaygın olan ‘açık metin’ üslûbuyla yazılan şiir, üçüncüsü ise şairin gündelik hayatla ilgili olayları belâğatten uzak bir üslûpla ifade ettiği “tefekür şiiri”dir.”

Şair Zâhir el-Cizânî’nin işgalden sonra ortaya çıkan şiir hakkındaki görüşüyle şöyledir:

Şimdi şiir çok sert bir şekilde suiistimal ediliyor ve bu şiirlerde sözler sürekli tekrarlanmış şekilde yer alıyor. Günden güne yıkılmakta olan Irak’ta toplumun gözünde, bu sebeple, şiir de dahil, sanata yer yok.

Irak’ta yaşayan şairlerden bir bölümü de, büyük ölçüde edebî duyarlılıkla benzer eleştiriler getirmektedirler. Bunlardan edebiyatçı Selâm Muhammed el- Bennâyî, şiir ve düzyazısıyla işgal sonrası Irak edebiyatının bekleneni veremediği görüşündedir:

“...Şimdiki durumda çok sayıda şiir, makale, masal ve edebî görüşler ortaya çıktı ve bütün bu eserler özgürlüğe kavuşarak korkusuz bir şekilde yazıldı; ama bu eserler yapı olarak beklendiği gibi değildi; çünkü hala geçen dönemin üslûbu tekrarlanıyor ve bu eserlerde fikir kısıtlanması görünüyor. Konular kalıplaşmış halde yer alırken, geçmiş yönetimin düşmesi

¹ Aynı eser ,2005, S. 79, s. 8.

² Aynı eser ,2005, S. 79, s. 13.

³ Aynı eser ,2005, S. 79, s. 16.

üzerinden çok da kısa bir süre geçmemiş olmasına rağmen şimdiye kadar ortaya konulmuş doğru ve çekici bir esere rastlayamıyoruz...”¹

Şaddam döneminin önde gelen şairlerinden olan büyük şair Yûsuf es-Sâ’îğ’in “Tufan”dan sonra yazılan şiirler hakkındaki görüşü şöyledir:

“...Bu kirli savaş başlatıldıktan beri yayınlanan eserleri takip ediyorum, niyetim kimseyi suçlamak değil, ama, özlemi duyulan bir esere de henüz rastlamış değilim...”²

İşgalden sonra Iraklı edebiyatçılarla beraberlikte şairlerin de 3 ayrı bölüme Farklılığını görüyoruz:

1. İçteki şairler: Bu şairler ülkelerini bu çetin durumunda vazgeçmeyerek, eserlerini Irak içinde yazmış ve yayınlamışlardır. Bu şairler mevcut olmayan Irak şiirinin edebî kimliğini yineleme bulmak için tartışma ederken, yazdıkları şiirlerle halkı yalnız ve kısımlanmamış bir Irak devletinin tesisine davet etmektedirler. Irak şiiri, daha çok bu şairlerle getirmeğini şekillendireceği ve özelliğini belirleyeceği Müşabih.

2. Dıştaki şairler: Bu grup, Irak hariçinde yaşayan şairlerden varışmadadır. Bu şairler, Irak hariçinde yerleştikleri ülkelerde yazdıkları eserlerini adres yoluyla Irak’a göndererek Iraklı okuyucuya ulaşmasını garanti etmektedirler. Bu şairler Şaddam döneminde Irak edebiyatında ortaya çıkan ‘Sürgün şairler- Şu‘arâu’l-Menfâ’ grubunu oluşturmaktadırlar³.

Irak halkı, bu şairlerin, Şaddam rejimi düşer düşmez yurtlarına geri dönerek yurttaşlarının acılarını paylaşacaklarına kesin olarak inanmışlardı. Gerçekten de, bu şairler Şaddam rejimi düştükten sonra Irak’a geldiler. Ne var ki bunların, sanki misafir gibi, birkaç gün kaldıktan sonra tekrar geldikleri ülkelere dönmeleri, toplumda büyük bir hayal kırıklığı yaratmış görünüyor⁴.

Bu şairlere Irak’a dönmemelerinin sebebi sorulduğunda cevapları, genellikle Irak’ta şu anda güvenliğin sağlanamadığı yönündedir. Oysa Irak’ta yaşayan şairlere göre, bu şairlerin Irak’a dönmeme sebepleri siyasî, ticarî ve şahsî nedenlere dayalıdır⁵.

3. Görünmeyen şairler: Bu grup şairler ise Irak içinde bulundukları halde, ne Şaddam döneminde ne de Şaddam rejimi düştükten sonra şiir alanında öne çıkmamış, göz önünde bulunmamış şairlerdir. Bu edebiyatçılar için Şaddam zamanında biçilen görünmezlik kisvesi, adeta bir yaşam tarzı olarak bugün de etkisini sürdürmektedir⁶.

¹ Selâm Muhammed el-Bennây, “Beyne Marâratî’s-Samt ve’l-Ibdâ’i’l-Mu’eccel”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 21, s. 3.

² Yûsuf es-Şâîğ, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 36, s. 18-19.

³ Latîfe ed-Duleymî, (Sempozyum) “Nedve: er-Râhin ve Mu’addalât es-Şekâfi”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 21, s. 20.

⁴ Latîfe ed-Duleymî, (Sempozyum) “Nedve: er-Râhin ve Mu’addalât es-Şekâfi”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 21, s. 20.

⁵ Aynı eser 2004, S. 21, s. 20.

⁶ Fârûk es-Sâmîr, (Sempozyum) “Nedve: er-Râhin ve Mu’addalât es-Şekâfi”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 21, s. 21.

İster Irak'ta yaşıyor olsun, ister bir dış ülkede, Irak kökenli bir Şairin karşısına ürkeklik daima bir engel olarak dikilmiştir. Buna rağmen, Irak şiirini omuzları üzerinde taşıyarak bugüne kadar devam etmesi için etkin mücadele veren taraf, daima iç şairler olmuştur¹.

Bütün bu özverilerine rağmen iç şairler, dış şairlerin bir üstünlük taşıma davranışlarına maruz kalmışlardır. Dış şairler, Irak şiiriyle ilgilenecek onu adeta yeniden diriltiren yaratıcılarıymışçasına; bu sanat ayakta kalmasını sanki onlara borçluymuşçasına, bu mücadeleyi kendilerine mal etmeye çalışmışlardır².

İşgalden sonra bu sözü edilen dış edebiyatçılar, Irak'taki edebî hayata hakim olmuşlardır. Öte yandan iç edebiyatçılardan hiçbir isim işgalden sonraki Irak edebî hayatında kendinden fazla söz ettirememiştir. Üstelik bu iç edebiyatçıların bazıları Şaddam rejimiyle çalışmayı da reddetmişlerdi³.

İşgalin, Irak edebiyatı üzerinde olumlu etkilerini görmek de mümkündür. Her şeyden önce Iraklılar, Irak dışındaki ülkelerin edebî ürünlerini okuma fırsatı bulmuşlardır. Çünkü Şaddam döneminde yabancı eserlerin ve yerel edebiyatçılardan bazılarının eserlerinin ülkeye sokulması yasaktı⁴.

İşgalden sonra Irak'ın içinde bulunduğu karmaşık duruma ve insanların üzüntülerine rağmen edebiyat alanında ortaya çıkan olumlu gelişmelerden birisi de “el-Mirbed şiir Festivali”nin Şaddam'ın gölgesinden uzak, gerçek bir şiir festivali olarak yeniden düzenlenmeye başlamasıdır. Bu festival Şaddam döneminde Saddam'ın sıkı kontrolü altında düzenlenir ve buna kalemlerini sadece Şaddam lehinde kullanan şairler katılabilirdi. Bunun doğal bir sonucu olarak bu şairler, daha önceden Şaddam tarafından seçilmiş olur ve bu festivalde söyledikleri şiirlerle Şaddam'ı yüceltirdi⁵.

Şaddam yönetimi düştükten bir yıl sonra 02.04.2004 tarihinde “Min Ecî Şekâfe ‘Irâkiyye Mûte‘addideţu’l-Atyâf ve’r-Ru’a” sloganıyla Basra şehrinde el-Mirbed şiir Festivali gerçekleştirildi. Bu festival dolayısıyla Irak'taki bütün şairler bir araya geldiler. O sırada yurtdışında bulunan Iraklı şairler dahi bu festival için yurda döndüler. Üç gün süren ve tüm şiir konularını kapsayan bu festivalde şairler özgürce kendilerini ortaya koyma olanağı buldular ve en içten şiirlerini burada söylediler. Burada söylenen şiirlerin büyük bölümü, örneğin şair Ziyâre Mehdî'nin Irak adlı şiiri gibi, Irak'ın içinde bulunduğu acıklı duruma işaret eder, ama bunun yanında kurtuluş umudu asılamaya özeni elden bırakmaz:

¹ Laîfe ed-Duleymî, (Sempozyum) “Nedve: er-Râhin ve Mu‘addalât es-Şekâfi”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 21, s. 20.

² Fârûk es-Sâmîr, (Sempozyum) “Nedve: er-Râhin ve Mu‘addalât es-Şekâfi”, Mecelltu’l-Edîb, Bağdâd 2004., S. 21, s. 21.

³ Fâdıl Sâmir, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004, S. 21, s. 21.

⁴ Tâlib Abdul‘azîz, “el-Mirbed ve Dumû‘u Hayrî Yâsir”, Cerîdetu’l-Mirbed, Basra 03.04.2004, S. 3,s. 3.

⁵ Aynı eser, 03.04.2004, S. 3,s. 3.

Irak

Üstünden bulutlar geçiyor
Görmüyoruz doğduğunu ayın
Siyah semalarında.
Üzerinden savaşlar geçiyor
Görmedik Mehdi'yi, yürürken topraklarında
Şimdi dal içerimize
Tek basına Kisneyerek Burak gibi
Ve düzene sok İnsan yığınlarını Ey Irak¹

العراق
وتمر عليك الغيوم
..ولا نرى قمراً
في سماواتك السود
يأتي
وتمر عليك الحروب
ولم نر
على أرضك المهدي.. يمشي
فمر وحدك
الآن فينا⁴
صاهلا كالبراق
ورتب حشودك يا عراق

İşgalden sonra Irak şiirinde bazı değişiklikler meydana gelirken Şaddam döneminde bulunan bazı hususların bu dönemde de aynen devam ettiği görülmektedir. Örneğin, Şaddam döneminde Irak şiirini etkisi altına alan ideolojik şiir türü, işgalden sonra da Irak şiirine egemen olmayı sürdürmektedir².

Diğer yandan klâsik şiir tarzının “Tufan Sonrası Dönem”de biraz daha belirgin bir biçimde sürdürüldüğü dikkati çekmektedir. Şaddam’ın devrilmesinden sonra Irak’ta genel olarak toplumu yönetenin, geçmiş kültürün muhafazasından yana olan dinî kesim olmasının, klâsik şiirin işgalden sonra devam edisinde bir dereceye kadar etkileyici olduğu düşünülebilir.

Irak şiirinde seksenli yıllarda yaygın olan ve Şaddam döneminde devam eden açık metin üslubu bu tür üslûpla yazılan şiirlerde belirli bir yapı, yorum, başlanış ve sonuç yoktur işgalden sonra da devam etmektedir.

İşgal üzerinden henüz kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen şiir alanında birkaç yeni divanın yayımlanmış olduğunu görüyoruz. Okuyuculardan büyük talep gören büyük şair Aḥmed Maṭar’ın 2003 yılında çıkan divanı ve kadın şair Revâ’ ‘Alî el-Cevâhîrî’nin 2005’de çıkan divanı, bu yeni ürünlere örnek olarak verilebilir.³

2. diktatör Irak Şiirinde

İşgal sonrası Irak şiirinde mevzu zenginliği dikkati çekmektedir. Bu sırada Irak şiirine daha önce görülmeyen ve da pek işlenmeyen yeni mevzular girerken, işgalden önce yaygın olan konuların bu dönemde artık işlenmediği görülmektedir. Örneğin, başkan için methiye yazma geleneği yok denecek kadar azalmıştır. Bu sırada methiye ve mersiye sadece bir kişi için yazılmıştır: İmam Hüseyin⁴.

Şaddam’a ait heykellerin devrilmesi ve toplu mezarlar gibi konuların şiire bu dönemde ilk kez girdiği görülmektedir. Bu yeni mevzulardan birincisinde söz mevzu olan, sadece konunun

¹ Ziyâre Mehdi, “el-‘Irâk”, Cerîdetu’l-Mirbed, Basra 03.04.2004, S. 3, s. 2.

⁴ Aynı eser, 03.04.2004, S. 3, s. 3.

² Zâhir Cizânî, Mecelletu’l-Elvâh, www.alwah.com/alwah13/alwah13-15.htm.

³ Rava’ ‘Alî el-Cevâhîrî, Divânu Mesâ‘iri’l-Cerîha, Bağdâd, 2005.

⁴ Aḥmed Maṭar, Divânu Lâfitât 1989, “el-‘Amal es-Si‘riyye el- Kamile li Aḥmed Maṭâr”, Londra 2003. S. 3, s. 3.

yeni olmasından ziyade olayın yeni olmasıdır. Irak milleti tarih boyunca birçok cenk görmüştü ama böyle bir olayla iç içe girmiştir. Zira Şaddam hiçbir suçu olmayan Şaddmasum insanları toplu olarak bu mezarlara gömmüştü¹.

Bu olaya Irak'ta ironik bir adlandırmayla “Büyük Hediye” adı verildi: Şaddam tarafından halka bırakılan en büyük hediye! Toplu mezarları şiire konu eden şairlerden biri de ‘Abdurrezzâk er-Rubey‘î’dir ve o ez-Zemân gazetesinde yayımladığı “el-Makâbiru’l-Cemâ‘iyye” başlığını taşıyan şiirinde sunlara yer verir:

Toplu Mezârlar

Ev elbiseleriyle,

Vasiyetsiz,

Yargısız

Taziyesiz, (öldürülüp gömülüvermişlerdi)

Çıkıverdi ortaya kemikleri,

Sargılı kafataşları,

Diktatörün aybını ortaya çıkartan rüzgârla.

Kurumustu kanları, ama hala tazeydi

Annelerinin gözyaşları,

Ve çığlıklar,

Gökyüzünü

Derin uykusundan uyarırcasına attıkları.

Geri döneceklerine ilişkin

Beklenti kapıları.

Yiyip yok etmisti toprak

Yüz hatlarını

Birbirine karıştırmıştı mafsalları.

İşte bu yüzden

Dedi ki bir anne, acılı komsusuna:

Geri ver de bana

Oğlumun köprücük kemiğini,

Toplu mezar.²

مقابر الجماعة

بثيابهم المنزلية

وبدون وصايا

ومحاكمات

وعزاءات تناثرت عظامهم

وجماجمهم المعصوبة

بالريح التي

كشفت عورة الدكتاتور

دماؤهم تبيست

لكن دموع أمهاتهم لم تتبيس بعد

وكذلك الصرخات

اطلقوها

لإيقاظ السماء من سباتها

لم ينتظروا

قرار الموت كثيرا

التي اطلقوها

لإيقاظ السماء من سباتها

لم ينتظروا

قرار الموت كثيرا²

نحن باب انطار

ذوبهم لعودتهم

ما زال مفتوحا

على مصراعيه

ملا محهم

أكلتها الأرض

¹ Aynı eser,s.4

² ‘Abdurrezzâk er-Rubey‘î, “el-Makâbiru’l-Cemâ‘iyye”, Cerîdetu’z-Zamân, Maskat 21.06.2003, S. 1536, s.10.

2 Aynı eser, 21.06.2003, S. 1536, s.10.

İkinci yeni şiir konusu ise Saddam'a dönen heykellerin devrilmesidir. Bu konu Irak şiiri için yepyeni bir konuydu. Zira Irak devletinin yakın tarihinde bir kaç hükümet kurulsa da, bu hükümetler ayaklanmalar sebebiyle sona ermişti. Bu geçmiş hükümetlerin başkanları için de heykeller yapılmıştı; lakin bu hükümetlerin sonra ermesi ve liderlerinin heykellerinin devrilmesi hakkında hiçbir Irak şiiri yazılmamıştı. Şaddam'ın bütün Irak'ta dikilmiş binlerce heykeli vardı ve Irak işgal olunduğunda bütün bu heykeller halk tarafından devrildi¹.

Tüm dünyanın gözü önünde Bağdat'ın en büyük meydanı olan Firdevs Meydanı'nda bulunan Şaddam'ın en büyük heykeli 9 Nisan 2003 tarihinde Bağdat'ın düşmesiyle halk tarafından devrildi. Bu heykelin ve Irak'ta bulunan diğer tüm Şaddam heykellerinin devrilmesi Irak'ta Şaddam rejiminin sembolü oldu. Şair Haydar el-Hamadânî, bu olayı şiirinde şöyle anlatıyor:

Diktatörün Son Konuşması

Ne kadar zavallısın
Ey şişko diktatör
Tıpkı ölü bir balina gibi
Meydanlara bakıyorsun
Görmek için insan yığınlarını
Çıkarırken ölü gözlerini
Dağılan heykelinden
Heykelin çökuverdi yere
Rüzgâra kapılan eski bir paçavra gibi
Havayla dolu boğazlar
Sana bağıyorlar²

حديث الدكتاتور الأخير

كم أنت بائس
أيها الدكتاتور المنتفخ
مثل حوت ميت
تنظر الى الساحات العامة
لترى الجموع
تنزع عيونك الميتة
من تماذك المتناثر
سقطت
كخرقة بالية في مهب الريح
حناجر منتفخة بالهواء
تصيح فيك³

Iraklı şair, sadece bu iki konuda şiir yazarken özgürdü; kendisinin ve Irak halkının bütün coskularını, üzüntülerini, acılarını bu şiirlerle özgürce ifade etti; çünkü diğer şiir konularını işlerken hâlâ korku ve başkî altında bulunuyordu. Vatana dönen biçiminde görülen bir tür mersiye de bu sırada Irak şiirinde görülmektedir. Bu şekil şiirlerde Iraklı şairler, bir yandan Irak ve geride kalan cetin enkazı için ağıt yakarken, diğer yandan halkı tek ve parçalanmamış bir Irak fikrini yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca halktan sabretmelerini ve birbirlerine şarılıp kenetlenmelerini istemektedirler².

¹ 'Abdurrezzâk er-Rubey'î, "el-Makâbiru'l-Cemâ'iyye", Cerîdetu'z-Zamân, Maskat 21.06.2003, S. 1536, s.11

² Aynı eser, 21.06.2003, S. 1536, s.11.

³ Aynı eser, 21.06.2003, S. 1536, s.12.

⁴ Abdu'r-Rezzâk 'Abdu'l-Vâhid, "Ente Akvâ Ya Bilâdî", 08.01.2006
<http://www.arabrenewal.com/index.php?rd=AL&AI0=11913> .

Bu dönemde kentler için yazılan mersiyeler yanında “ihamet” konusu da Irak şiirinde kendine yer bulmuştur. İşgale karşı Arap ülkelerinin tavrı, Esma’ ‘Înâyetullah tarafından söyle dile getirilmiştir:

Ayıp Size Ey Araplar!

عيب عليكم يا عرب

Bu suskunluk size ayıptır ey Araplar!

عيب عليكم هذا الصمت يا عرب

Sizin tuhaf sessizliğinize hayret ediyorum.

إنني في صمتكم الغريب أرى العجب

Bu dünya alevli bir ateşle yanıyor

هذه أيام كدنيا تحترق بنار ذات لهب

Bu kızgınlığa rağmen gülüyorsunuz

وأنتم تضحكون ولا تبالون رغم الغضب³

ve aldır etmiyorsunuz¹.

İşgalden sonra Irak şiirinin konuları arasına katılan ‘ihamet’ kavramı, Irak halkının maruz kaldığı işgale sebep olan eski yönetim ve adamları için kullanılmış, Şaddam ve yardımcılarının ülkeyi nasıl yabancı işgaline götürdükleri özenle şiire aktarılmıştır⁴.

3. İşgalden Sonra Şaddam’ın Şâirlerinin Ortaya Çıkışları:

İşgalden sonra Irak’ta edebiyat alanında ilginç bir gelişme meydana geldi. Şaddam döneminde ona methiyeler yazan, bu övgüleri karşılığında Şaddam’dan çeşitli unvanlar almış olan ve dolayısıyla “Şaddam Şairleri” olarak anılan şairler, Irak’ın işgal sürecinde içinde bulunduğu tehlikeli ortam karşısında kolay yolu tercih ederek Paris, Katar ve Dubai gibi güvenli yerlere gitmişlerdi. Bu şairler, işgal sonrasında beklenmedik bir biçimde ortaya çıkıp bu kez Irak için mersiye, direnis için övgüler söylemeye başladılar⁵.

Böyle bir durumun ortaya çıkması iki ayrı sebeple açıklanabilir: Ya bu şairler bir zamanlar Şaddam için yazdıkları methiyelerden dolayı içlerinde vicdan azabı duyarak bu dönemde yazdıkları şiirlerle Irak halkından özür dilemek istemişler ya da bu şairler işgalden sonra yazdıkları şiirlerle tamamen samimî duygularını yansıtmışlardır.

Ancak bu ihtimallerin her ikisi de zayıftır. Çünkü bu şairler bir zamanlar Şaddam için yüzlerce methiye yazdılar ve adil bir yönetim olmamasına rağmen yazdıkları gerçek dışı methiyelerle Şaddam rejimini yüceltiler².

Ama açık olan şu ki; bu şairler, Şaddam zamanında şiir sanatını bir mesleğe dönüştürüp şiir yoluyla para kazanmanın ardına düştüler. Bunun için de bu şairlere Şaddam tarafından resmî lakaplar verildi. “Kadişiye Şairi”, “Savaşların Annesi Şairi”, “Baas Şairi” gibi lakapları alan bu şairler bu lakaplarını işgalden sonra da taşımak istemişler; dahası, işgal sonrasında “Direniş Şairleri” lakabına da talip olmuşlardır. Ne var ki bu şairler, bu girişimleriyle, halkın gözünde daha önce oluşturmuş oldukları olumsuz imajı yok etmeyi başaramamışlar, Şaddam döneminde görmüş oldukları ilgiyi Şaddam sonrasına taşıyamamışlardır. Bunun belki de en ehemmiyetli

¹ Aynı eser, 08.01.2006

³ Aynı eser, 08.01.2006

⁴ Aynı eser, 08.01.2006

⁵ Aynı eser, 08.01.2006

² Aynı eser, a.g.mak., s. 4.

nedeni; yurtlarına yapılan işgal karşısında direniş hareketine katılan Iraklılar ateş önünde Amerikan ordusuna karşı mücadele ederken, bu şairlerin Paris, Katar, Dubai gibi yerlerde yaşamlarını sürdürme yollarına gitmeleri ve bunun da işgal sırasında Irak'ta kalmayı seçen entelektüeller tarafından çok iyi biliniyor olusudur¹.

Bu şairlerden 'Abdu'r-Rezzâk 'Abdu'l-Vâhid, Şaddam zamanında "Reis Şair" lakabının, şair Hamîd Sa'îd ise "Baas Şairi" lakabının sahibiydi. Kadın şairlerden Sâcide el-Mûsevî'nin lakabı ise "Savaşların Annesi Şairi" idi².

Bu şairlerin işgal sonrası şiirlerine baktığımız zaman bunların öncekilere kıyaşla daha kuvvetli bir yapıya, dil ve üslûba sahip olduklarını görürüz. Bu şiirlerde muhteva açık bir şekilde karşımıza çıkar. Hepsinden önemlisi Irak'ın işgalden sonra içinde bulunduğu zor durumu belki de en gerçekçi ve en dokunaklı bir biçimde işleyen şairler, bunlardır. Bunun nedeni Irak'ta kalan şairlerin içinde bulundukları birtakım korku ve çekinceleri, Irak dışına çıkmış olan bu şairlerin yaşamıyor oluşlarıdır. Şair 'Abdu'r-Rezzâk 'Abdu'l Vâhid, işgal sonrası Irak'ı konu edinen bir şiirinde şöyle diyor:

Bu şairlerin işgal sonrası şiirlerine baktığımız zaman bunların öncekilere kıyaşla daha kuvvetli bir yapıya, dil ve üslûba sahip olduklarını görürüz. Bu şiirlerde muhteva açık bir şekilde karşımıza çıkar. Hepsinden önemlisi Irak'ın işgalden sonra içinde bulunduğu zor durumu belki de en gerçekçi ve en dokunaklı bir biçimde işleyen şairler, bunlardır. Bunun nedeni Irak'ta kalan şairlerin içinde bulundukları birtakım korku ve çekinceleri, Irak dışına çıkmış olan bu şairlerin yaşamıyor oluşlarıdır. Şair 'Abdu'r-Rezzâk 'Abdu'l Vâhid, işgal sonrası Irak'ı konu edinen bir şiirinde şöyle diyor:

En Güçlü Sensin Ey Vatanım

Tankları..bütün alçak füzeleri
Suç gecesinde içinde günah uyaran her şey
O uçakların hepsi Saldırğanların bütün cüceleri
Ey vatanım, şimdi sen onlardan daha güçlüsün
Sen.. Hayır, hayır.. Bir gün yenilesin diye yaratılmadın
sen
Toplaşınlar paralı askerleri
Amerika istediği yerden sadaka olarak asker dilensin
Binlerce kirli mazeretle
Ve binlerce saçma davetlerle
Getirsin onları Irak'a, yakılacak odun olarak
Ey hiç acımadan çocuklarını satan devletler
Ey satılmış devletler
Sen peygamberlerin toprağısın
Sen güzeller, saygınlar, tertemiz insanlar toprağısın
Kurdemend dağını yükseklerinden
Kerbala'nın en uzak noktasına kadar
Yıkayıver bu pislikleri bir kan tufanıyla

أنت أقوى يا بلادي

دبابتهم.. كل صواريخهم اللينة
كل ما أنشب فيك الكفر في ليلة الجريمة
كل تلك الطائرات
كل اقزام الغزاة
أنت أقوى الان منها يا بلادي
أنت، لا.. لم تخلق في اي يوم للهزيمة
ليجمعوا مرتزقة
في حيث ما تشد امریکا جنوداً صدقة
بألف عنز قدر
وألف دعوى نزقة
تأتي بهم للعراق خطباً للمحرقة
يا دولاً باعت بنبيها دون أدنى شفقة
يا دول المرتزقة
انت أرض الانبياء
انت أرض الطيبين الاكرمين الأنقياء
من أعالي كرده منذ
لأقاصي كربلاء
فأغسل هذه القذارات بطوفان للدماء
يا بلادي.. يا بلاد الشهداء²

¹ Aynı eser,, a.g.mak., s. 7.

² Aynı eser,, a.g.mak., s. 9.

Ey vatanım! Ey şehitlerin vatanı.¹

SONUÇ

Irak'ın 9 Nisan 2003'te Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından işgal edilirken, işgal için gösterilen gerekçeler arasındaki “özgürlük” ortamının bugüne değin Irak'a kazandırılmamış olduğu, buna bağlı olarak da işgal sonrası süreçte Irak şiirinde köklü bir değişim veya açılımın yaşanmamış olduğu görülmektedir. İşgal sonrası süreçte Irak şiirinde dikkati çeken en önemli değişiklik, Şaddam döneminde çoğunlukla ona ve Baas rejimine yönelik söylenen methiyenin, bu süreçte de başkın tür olma özelliğini devam ettirmekle birlikte, muhatabının değişmiş ve çeşitlenmiş olmasıdır.

İşgal sonrası süreçte Irak şiiri, genel olarak iki farklı kulvarda varlığını sürdürmüştür. Bunlardan birincisi, çeşitli nedenlerle Suriye, Lübnan ve daha başka ülkelere kaçan veya oralarda yaşamayı tercih eden şairlerin temsil ettiği “Sürgündeki Irak Şiiri”, diğeri ise çetin koşullara rağmen Irak'ta kalmayı tercih eden şairlerin temsil ettiği “İçteki Irak Şiiri”dir. Şairlerin yaşam alanlarındaki bu değişiklik, onların şiirlerindeki temaları ve bu temaların işleniş biçimini de etkilemiştir. Irak'ta kalan şairler, savaş şartlarının kötü yüzünü şiirlerine tasırlarken; yalnızlık, ölüm, yok oluş gibi kavramlar etrafında dolaşp karamsar hattâ kötümser ruh hallerini şiire yansıtırırken, Irak dışında yaşayan Şâkir Lu'âbî, Hâşim Şefik, Sa'dî Yûsuf, Fâ'iz el- 'Irâkî gibi şairler, işgalci güçlere karşı direniş hareketini destekleyen, direnişçileri yüreklendiren ve okuyucuya umut asılayan tarzda şiirlere imza atmaktadırlar. Irak'ta olan şairlerin direniş hareketini destekleyen türden şiirlerine pek rastlanamaması, hazır durumu kabullendiklerinin ya da hazır durumdan memnun olduklarının göstergesi olarak anlaşılmamalıdır. Tersine bu vakit, Şaddam döneminde Şaddam hizibini eleştirme durumunda şairleri bekleyen cezalandırılma korkusunun, bu vakitta, direniş hareketini övme halinde işgalci güçler tarafından cezalandırılma korkusuna dönüşmüş olmasıyla açıklanabilir. Bu dönemde Irak'ta kalan şairler tarafından Şaddam'ı ya da Baas rejimini eleştiren şiirler de yazılmamaktadır. Bunu da, şairlerin yaşadığı baska bir korkuyla açıklamak mümkündür: Amerikan yanlısı veya işgal yanlısı olarak nitelenmek ve bu sefer direnişçilerin hedefi durumuna gelmek.

Edebiyat, her çeşitli baskıya karşı söylem geliştirebilen bir fen olsa da, özgürlüğün olmadığı bir ortamda edebiyatın gelişebilme alanları da doğal olarak daralmaktadır. Şairlerin Irak'ta yaşadığı bu çeşit korkular, şiirin gelişimini olumsuz etkilerken , içinde yaşanan acı dolu ortam yüzünden, aşk ve gazel türü şiir de kendisine geliştirecek bir alan bulamamaktadır.

¹ “Abdu'r-Rezzâk 'Abdu'l-Vâhid, “Ente Akvâ Ya Bilâdî”, 08.01.2006

² Aynı eser, 08.01.2006

KAYNAKLAR

- el-‘Ânî, Nûri ‘Abdulhamîd, Târîhu’l-Vizârât el-‘Irâkiyye fi’l-‘Ahd el-Cumhûrî,Dâru’l-Hurriyye, Bagdâd 2002.
- el-Bekkâ, Muhammed, , eş-Şekâfe’l-Kavmiyye, Faşlu Ummi’l-Me‘ârik, El-Faslu’s-Sâmin, Maţba‘atu Dâri’l-Hikme, Bagdâd 1993, s. 281, 281.
- el-Bennây, Selâm Muhammed, “Beyne Marâratî’s-Samt ve’l-İbda‘u’l-Mueccel”, Mecelletu’l-Edîb, Bagdâd 2004.
- Cevâd Hâşim, Muzekkîrâtü Vezîrîn ‘Irâkiyyin me’a’l-Bekr ve Saddâm Zikreyât fi’s-Siyâseti’l-‘Irâkiyye 1967-2000, Dâru’l-Sâkî, Beyrut 2003, s. 73-75.
- el-Cevâhirî, Rava‘ ‘Ali, Divânu Mesâ‘iri’l-Cerîha, Bağdâd, 2005 E-Fevvâz, Ali Hâsen, “Hel Semmete Masîr Âhar li’s-Şiri’l-‘Irâkî fi Merhale mâba‘de’t-Tûfân”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdat 2005.
- el-Haddûrî, Mecid, el-‘Irâk el-Cumhûrî, Maţba‘atu Emîr, İran 1968.
- Hameed, Saif ve Smith, Doug, “Iraq Seeks Ban on Religious Imagery in Elections,” Los Angeles Times, 4 Temmuz 2008.
- Hassan, Hussein D., Iraq: Tribal Structure, Social, and Political Activities, CRS Report, 7 Nisan 2008.
- Iraq after the Surge I: The New Sunni Landscape, International Crisis Group Report, No. 74, 30 Nisan 2008.
- el-Kubaysî, Tarrâd, “Zemânu’l-Ba‘S”, Nugannî li’l-Ba‘S, Vizâratu’S Şekâfe ve’l-İ‘lâm el-‘Irâkî, Bagdâd 1977.
- Landau, Jacob M., Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. yy.), Çev. Bedrettin Aytaç, Özkan Maţbaası, Ankara 1994.
- Maḥmûd F. Darwish, Muştafa Jawad and Aḥmed Sousa, Directory of the Republic of Iraq, Maţba‘atu Temeddün, Bağdâd 1961.
- Maşûr, Aḥmed, Kıssatu Sukûti Bagdâd, Daru İbni Hâzm, Beyrut 2004.
- Maţâr, Aḥmed, Dîvânu Lâfitât 1989, “el-‘Amal es-Si‘riyye el- Kamile li Aḥmed Maţâr”, Londra 2003.
- Mecelletu’l-Edîb 03.04.2004, S. 3, s. 2.
- Mecelletu’l-Elvâh 01.06.2005, S. 5, s. 12.
- el-Muḥâmî, Maḥmûd el-‘Abtah Bedri Şâkir es-Seyyâb ve’l-Hareke’S-Si‘riyye’l-Cedîde fi’l-‘Irâk, Maţba‘atu’l-Ma‘ârif, Bagdâd 1965.
- Munzur el-Cubûrî, Su‘arâ’ mine’l-‘Irâk, Vizâratu’s-Şekâfe ve’l-‘İ‘lâm el-‘Irâkî, Bağdâd 1989.
- Nedve: er-Râhin ve Mu‘addalât es-Şekâfî, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004.
- Özmen, Hasan, the Turkmen in Iraq and Human Rights, Kozan Ofset Baskievi, Ankara 2004.

es-Saffet, Necdet Fethi, *Zikrayâtu Ca‘fer el-‘Askerî*, Londra 1988.

Sâhib, Bâkır, *Şekafetu’l-‘Unf ed-Dumûr em el-İstifhâl*, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004.

es-Sa‘îd, İsmet, Nûri Sa‘îd Raculu’d-Devle ve’l-İnsân, Londra 1992.

Söztutan, Cevdet Yücel, *Bağdat’ta Gül Kül Oldu*, Mapsan Matbaası, İstanbul 2003.

Yûsuf es-Şâîğ”, Mecelletu’l-Edîb, Bağdâd 2004.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://linguistlist.org/forms/langs/get-language-by-country>.

cfm?country=120,25.04.2017

<http://www.arabrenewal.com/index.php?rd=AL&AI0=11913> .